

निर्वाण मार्ग

पालि ग्रन्थया आधारे

(नेपाल भाषा)

अनुवादक बौद्ध भूषि

महाप्रज्ञा

प्रकाशक

हर्षरत्न (भाइसाहु)

धालासिको-ग्रसं हिगाः

काठमाडौं

नेपाल ।

निर्वाण मार्ग

पालि ग्रन्थया आधारे

(नेपाल भाषा)

अनुवादक बौद्ध ऋषि

महाप्रज्ञा

प्रकाशक

हर्षरत्न (भाइसाहु)

धालासिको-असं हिगाः

काठमाडौं

नेपाल ।

प्रथम संस्करण

१०००

बुद्ध सं०

ने० सं०

२५०८

१०८४

मूल्य १५०

गिता पीपल

संस्कृत भाषा

(१९५८)

(सर्वाधिकार लेखकया अधिने ।)

संस्कृत

संस्कृत

(संस्कृत)

संस्कृत १९५८-१९५९

संस्कृत

संस्कृत

मुद्रक :-

पुष्परत्न "सागर"

नेपाल प्रिंटिंग प्रेस,

१२२, असं ह्योड त्वा

कान्तिपुर-११९

२५/५/५८

३०५९ ०१/५८

४००९ ०१/५८

१००६ सालया माघशुक्र एकादशि खः । आजीव तक वेकः नं धर्मे अटल्
विश्वास यानाः, थाय् थासे देवस्थले— कृति तथाः, जीवन
भर धर्मेहे जक ध्यान तथाः, सकल यात समान भावं
मैत्री युक्त व्यवहार यानादीह्य मां— अन्तिमे १०८४
सालया माघकृष्ण पारिवा खुनु, न्हिकं याय् सिधेका,
आनन्दं आराम कयादीह्य मां, गोतूह्य गोतुलंतुं, छुं हे
कष्ट मज्जीक अन्तिम श्वास ल्हाना, सदांया निंति जिमित
तोताः भाल । वेकः स्वर्गीय माता बेतिचानीया नामं
अपरमित पुण्य छ्मू अर्पण याय्गु कामनां— बौद्धऋषि
महाप्रज्ञा गुरूयाके— उक्त निमित्तया निंति सफू छ्मू
च्वया बिज्याहुं धका अनुरोध यानाः । वस्पोलं नं धात्थेहे
उत्तमातिउत्तमगु, त्रिपिटकया सार—‘निर्वाण मार्ग’ च्वया
बिज्यात, वस्पोलयागु थ्व अमर कृति ज्वी ।

पिका पाखें

जितः जन्म बिया संसार क्यनादीह्य—माता
बेतिलानी, गुलि दुःख सिया, हेरचार पूर्ण यानाः, माःगु
तक—शिक्षा बिया ब्वलंका थकुह्य मां ।

वेकः मांया जन्म— नेपाल संवत् १००६ सालया
माघशुक्र एकादशि खः । आजीव तक वेकः नं धर्मे अटल्
विश्वास यानाः, थाय् थासे देवस्थले— कृति तथाः, जीवन
भर धर्मेहे जक ध्यान तथाः, सकल यात समान भावं
मैत्री युक्त व्यवहार यानादीह्य मां— अन्तिमे १०८४
सालया माघकृष्ण पारिवा खुनु, न्हिकं याय् सिधेका,
आनन्दं आराम कयादीह्य मां, गोतूह्य गोतुलंतुं, छुं हे
कष्ट मज्जीक अन्तिम श्वास ल्हाना, सदांया निंति जिमित
तोताः भाल । वेकः स्वर्गीय माता बेतिचानीया नामं
अपरमित पुण्य छ्मू अर्पण याय्गु कामनां— बौद्धऋषि
महाप्रज्ञा गुरूयाके— उक्त निमित्तया निंति सफू छ्मू
च्वया बिज्याहुं धका अनुरोध यानाः । वस्पोलं नं धात्थेहे
उत्तमातिउत्तमगु, त्रिपिटकया सार—‘निर्वाण मार्ग’ च्वया
बिज्यात, वस्पोलयागु थ्व अमर कृति ज्वी ।

वेकः जन्म दाता मां बेतिलानीया नामं श्व
ग्रन्थ छापे याका । थुगु पुगयं स्वर्गीय मां बेतिलानी सुगति
प्राप्त ज्वीमाः !।

हर्षरत्न

(भाई साहु)

धात्वासिको

निवेदन

नमो बुद्धाय

श्व चिकिचा धंगु ग्रन्थ छगू उत्पन्न जूगुया
कारण— धालसिक्वे हर्षरत्न साहुया मां—स्वर्गारोहण
जुयादीगुलि वेकःया नामं प्रदान याय्या निति सफू छगू
चवया बिज्याहुं धका धया दिल । उके भाइसाहुया
किजाह्य सर्बज्ञरत्न साहुया इच्छा प्रकन याना धयादिल—
कि 'गुरु ! सफू चवया बिज्याःसा— थुजागु चवया
बिज्याहुं कि— 'उत्तमगु ज्ञान्, अमरगु नां' जूगु, भावना
यागु विषय तथा चवया बिज्याहुं । तसर्थ 'निर्वाण मार्ग'
भगवान बुद्ध यागु सदुपदेश चवयागु खः । श्व सफू
चवयाः— तर जि अपाय्चो ग्रन्थ ज्ञान मदुह्य जूया निति
पूज्यपाद भिन्नु बुद्ध घोष यात केना । वस्पोलं नं संशोधन
याय्गुली छति हे ठाकु मचासं अनेक ग्रन्थ स्वया संशोधन
याय्गु कृपा तथा बिज्यात, थुके वस्पोल यागु गुण गवले
हे लोमनी मखु ।

थुके सर्बज्ञरत्न साहुया बिचार श्व दु कि— स्वर्च
भतिचा अपो वंसां— भों व कभर—भिगु हे तेमाः धया-

दिल, धयार्थें खर्च नं याना दिल । तसर्थ वेकःपित नं
बारंबार हे धन्यवाद याना ।

छगू- जि साहित्य ज्ञान मदुह्य जूया निति
आखले व भाषाय् टूति आपालं देफु । छपाईले नं भूल
ज्वीफु, तसर्थ पोथक वर्ग पिसं—टूति पाखे ध्यान मतसे—
निर्वाण मार्ग यागु सार ज्ञान पाखे ध्यान तथाः ज्ञानामृत
प्राप्त याना काई धैगु अनन्त आशा जक मखु— विस्वास
नं दु ।

अनुवादक

निगू शब्द

न्यागु थासे थ्यंकेतनं मार्ग यागु आवश्यकता
दुथ्ये निर्वाणे थ्यंकेतनं मार्गयागु आवश्यकता जू । जल
मार्ग, स्थलमार्ग धैगु थ्व पृथ्वीलेहे जक छगू थासं मेगु
थासे थ्यंकः वनेफई । निर्वाण मार्ग धैगु उगुकथं मखु,
जल व स्थल मार्ग थ्यनीगु मखु । निर्वाण मार्ग यागु बारे
भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु— धम्मपदे दु—

‘मग्गानट्ठंगिको सेट्ठो’ धका, अर्थात् मार्गमध्ये
श्रेष्ठगु मार्ग—‘अष्टांगिक मार्ग’ खः । निर्वाणे थ्यनीगु
मार्ग थ्वहे अष्टांगिक मार्ग छगू मात्र दु ।

पालि ग्रन्थयागु आधार कयाः बौद्ध ऋषि महा
प्रज्ञाजुं ‘निर्वाण मार्ग’ नामं सफू छगू च्वयाः संशोधन
यागु ज्या जित भार बिया बिज्यात । उके जिगुबुद्धि
चाःथे प्रफुल्ल चित्तं उत्साह याना फक्व शुद्ध याना
बियागु दु । ऋषिजुं थ्वयां न्हापानं— आपालं ग्रन्थपि
प्रकाशित याना बिज्याय् धुंकःगु दु । अन्तिम पृष्ठे दु ।

वस्पोलया सेंधमें बले याह्य गुरु छैरिनोभुं लामां
 धया बिज्यागु उपदेश धका— छन्हु खंया प्रशंगे जित
 कन । वस्पोल महाप्रज्ञां सेंधर्म तोता थेर बाद पाखे धल्के
 जुसेली— गुरुह्य— छैरिनोभु लामां धाल— ‘महाप्रज्ञा !
 वनेत छ यथाय् हुं ! तर छं थुलि विचार देकेमाः कि—
 मातृभूमि छु याःसा सुधार ज्वी, थ्व जिगु अन्तिम उपदेश
 खः ।’ धका । व उपदेश महाप्रज्ञा जुया हृदयले छापा लगे
 जूथें जुया च्वन । थेरवाद शासने भित्तु जुया देश देशावर
 चाःचाःउला, ज्ञान संग्रह याना विज्यात । नेपाले राणा-
 साहोया पाले ‘बौद्ध धर्म प्रचार यागु बावते— पितिना
 तःह्य जुया निंति नेपाले द्रह्मवने मज्ज्यूगु खः । कालिम्पोंगे
 विहार देका अन च्वना, मातृ भाषा बौद्ध ग्रन्थादि च्वच्चं
 छापेयाना नेपाले प्रचार याना विज्यागु खः ।

थौं भीगु न्ह्योने वस्पोल महाप्रज्ञाजु— ऋषि
 यागु भेष कयाः नेपाले च्वना— ‘थ्व निर्वाण मार्ग’ धैगु
 ग्रन्थ प्रचार याना च्वन । थयेहे ऋषि जुयागु पाखें बांवां
 लागु सफू लिपानं प्याहाँ वैगु आशायाना, अस्तु ।

भित्तु बुद्ध घोष

श्री सुमंगल विहार, ललितपुर नेपाल

२०२१ आषाढ १३ गते

अमूल्यगु

नररत्न

नररत्न—अतिकं अमूल्यगु नररत्न, लानां लाय्
थाकु-दुर्लभगु नररत्न । असम्भवगु सम्भन्न जुया-भीषीं
मनुष्य जुया जन्म काय् धुत्त । थुजागु अमूल्यगु नरजन्मे
भीसं छुयाता च्वना ? गोन्हु च्वने दैगु ? सदानं च्वने
दैगु खःला मखुला ? छको विचार याना स्वेगु आवश्यक
थें च्वं ।

नररत्न धैगु गुजागु धासा-सम्यक् सम्बुद्ध ज्वीगु
चर्या याय्फैगु नं नरजन्मे हे खः । अरहन्त ज्वीगु चर्या
याय् फैगु नं नर जन्मे हे खः । ब्रह्मलोक प्राप्त ज्वीगु
चर्या याय् फैगु नं नरजन्मे खः । देवल्लोके इन्द्र ज्वीगु
चर्या याय् फैगु नं नरजन्मे खः । राजा वादसाह ज्वीपिं नं
मनुष्यहे खः । धनी धैपिं नं मनुष्य हे खः । धर्म याइपिं
नं मनुष्य हे खः । महात्मा ज्वीपिं नं मनुष्य हे खः ।
शास्त्र ग्रन्थ निर्माण याइपिं नं मनुष्यहे खः, थौकन्हे
वैज्ञानिक पिसं छुजक याना मक्यों अपिं नं मनुष्य हे खः,

दैवज्ञ नं मनुष्य हे खः । राजनीतिज्ञ नं मनुष्य हे खः ।
 सिद्ध पुरुष जूषिं नं मनुष्य हे खः । सुविद्यक, नं मनुष्य हे
 खः । मनुष्यं याय् मफुगु छुदु । तर मफया च्वन, व
 छाय् ? । अविद्यांधकारं तोपुया तःगुलि थःगु जीवन थुलि
 अमूल्य धका मस्यूगुया कारण अवश्यं दयू । मस्यूगुया
 कारणा थव खः कि- विचार याना स्वे मसःगु । विचार
 मदुगुया कारणा- भिगु संगत मदुगुलि । भिगु संगत
 चूमलागुया कारणा- लीमलागु खः । लीमलागुया कारणा
 छु धासा- मनया वशे लाःगुलि । बोधिसत्त्व पिसं मनया
 वशे मवसे- मनयात थःगु वशे तयाः, वहे मनद्वारा बुद्ध
 पद लाय्गु कामनां बोधिचर्या पाखे ध्यान तयाः, बुद्ध
 पद लानां तोतल । थौं तकं वस्पोलयागु किर्त्ति रूपी
 पताका फहरे जुया च्वंगु सकसेनं खनाहे च्वंगु दु । वस्पोल
 नं मनुष्य हे खः ।

संक्षिप्त बोधिचर्या

सत्त्वप्राणी पिनिगु दुःख खनाः, वहे प्राणी पित्त
उधार याय् फय्कयया निन्ति- दुद्धत्व प्राप्त ज्वीगु बोधि
चर्या याना बिज्यापि बोधिसत्त्व खः ।

दीपंकर तथागतया पाले- सुमेध ऋषि-प्राणी
पिनि उपरे करुणा तथा, थःत प्राप्त ज्वी त्यंगु निर्वाण-
यात नं उपेक्षा यासे- बुद्ध पद यागु कामना यासे
प्रार्थना याना बिज्यात ।

बोधिचर्या पूर्णं याय्त्- दशपारमिता पूर्णं याय्मा
धका- दानपारमिता नसे चर्या प्रारम्भ याना बिज्यात ।
१ दान, २ शील, ३ नैष्कर्म्य, ४ प्रज्ञा, ५ वीर्य, ६ क्षान्ति
७ सत्य ८ अधिष्ठान, ९ मैत्री, १० उपेक्षा, ध्वहे भिता
पारमिता कमश पूर्णं याना बिज्यागु खः ।

वस्पोल बोधिसत्त्व भिता पारमिता चर्या याना
बिज्याबले-परोपकार ज्वीगु करुणा विलि विलि जागु
चित्त याना- माःमाःपित माःमाःगु- धन, संपत्ति, राज्य
पर्यन्तं, पत्ति पुत्र व ला हि क्वे स्मेतं दान याना बिज्यागु

खः । प्राणी उपरे करुणा दुगु चित्तपि जूया निति वस्पोल
पित- 'महायान' नं धाई । बोधिचर्या पालन याय्त-
होमादि तंत्र मंत्र छुहे मागुमखु केवल प्राणीपिनि उपरे
करुणा तथा दानादि दशपारमितायागु चर्या पूर्ण याय्माःगु
खः ।

(१) दानपारमिता

वस्पोल बोधिसत्त्वं प्राणीपिनि उपरे करुणा
तथा:- याचकपितः माःमाःगु बीत उदगार चित्त याना,
न्हाक्वहे थाकुगु जुसां- मिखा तिस्सिना, वाक्कुच्छिना-
सहयाना, नुगःश्ये चपफुना बीथे त्याग याना दान याना
बिज्यात । बीमफु धैगु छुहे सदेक, याचकपिसं याचना
याक्व, जिगु धैगु दक्व, वस्पोल दान बिथा:- दान पार-
मिता पूर्ण याना बिज्यात ।

(२) शीलपारमिता

बुद्धपद प्राप्त याय्त- 'शील पारमिता नं पूर्ण
याय्मानि' धका- * प्यताप्रकारया शील पारिशुद्धि पूर्ण
याना:- शील पारमिता पूर्ण याना बिज्यात ।

(५)

(३) नैष्कर्म्य पारमिता

वस्पोल बोधित्वं— थःछद्वा जक तरेज्वीगु स्वार्थ
भाव मतसें सत्वप्राणीया उपरे करुणा तयाः— ह्ये
तच्छद्याना खाचा प्यहाँ वैगु थे जन्म पतिकं हे— माया
ममता रूपी ह्ये तच्छद्या—प्याहाँ बिज्यागु खः । हानं गथे
जेलखाना तच्छद्याना कैडिपि प्यहाँ वनी थे, पंजः शंकाः
पंचि व्वया वनीथे वस्पोल नं प्यहाँ बिज्यागु खः । थुजोगु
प्रकारं वस्पोल 'नैष्कर्म्य पारमिता' पूर्णं यानाबिज्यात ।

प्रज्ञापारमिता

प्रज्ञापारमिता धैगु ज्ञानं पूर्णं ज्वीमाःगु खः ।
मस्यूगु, मसःगु, मथूगु, शंसय जूगु— निर्णय याय्माःगु
जूया निंति— तापा मधासे, थाकु मचासे, तद्धं चिकिधं
मधासे, पत्तपात मयासे, सम्यक्सम्बोधिज्ञान प्राप्त याय्मा
निंति हरेक—ज्ञानी—गुणी पण्डितपि दुथाय् वनाः— छल्फल
द्वारा निर्णय यानाः, नानाप्रकारया शास्त्र ब्वना, कर्पित
नं ब्वंका—प्रज्ञापारमिता पूर्णं याना बिज्यात ।

(५) वीर्य पारमिता

वस्पोल बोधिसत्त्वं थ्वनं बिचार याना बिज्यात
कि— 'बुद्धत्व प्राप्त याय्मा निंति अलसि यात नं मदेक्ये
माः' धका वीर्य पारमिता पाखे ध्यान तयाबिज्यात ।

‘अलसि धैगु नं धर्मं मार्गे विघ्नकार खः । वीर्यं भतीचा जक व्हासुसानं अलसि प्रवेश जुया धार्मिक यात अलसि बशे कया धर्म याय्गुली उत्साह रहित ह्य यानाबीयो’ धका भतीचा अलसियागु भाव वेवहे वीर्यं वल्लाको, अलसि धैगु रतिहे मवेक— वीर्यं पारमिता पूर्णं यानाबिज्यात ।

(६) क्षान्ति पारमिता

वस्पोल बोधिसत्त्वं ध्वनं बिचार याना बिज्यात कि— बुद्धज्वी फेक्येत सहनशीलता नं दय्येमाः’ धका क्षान्ति पारमिता पाख्ये ध्यान तथा बिज्यात । क्षान्ति पारमिता पूर्णं याय्त्— पृथ्वीसमानं सह याय् फुह्य ज्वीमाः । गथे पृथ्वीयात— न्ह्याक्वहे असुचि पदार्थ तःसानं— रागनं याइमखु द्वेष नं याइमखु । मगाक तःसानं छुं धाइमखु, अपो तःसानं छुं धाइमखु । बुद्धपद प्राप्त याय्गु कामना याना— मान अपमान यातनं सहयाना क्षान्ति पारमिता पूर्णं याना बिज्यात ।

(७) सत्य पारमिता

वस्पोल बोधिसत्त्वं थथ्येनं बिचार यानाबिज्यात की— ‘बोधिचर्या पूर्णं याय्त् सत्यता नं मदेक मगाः’ धका सत्यपारमिता पाख्ये ध्यान तथाबिज्यात । ‘सत्यता विना चित्त शुद्ध याय्फैमखु’ धका— खःयात खः, मखुयात

मखु । स्यूगुयात- स्यू, मस्यूगुयात- मस्यू, यानागुयात याना, मयानागु यात- मयाना' इत्यादि यथावादी तथा- कारी, यथाकारी तथावादी जुसे सत्यपारमिता पूर्ण याना बिज्यात ।

(८) अधिष्ठान पारमिता

वस्पोल बोधिसत्त्वं हानं बिचार याना बिज्यात कि-- 'बोधिचर्या पूर्ण याय्गु अपुमजू । छाय् धासा- चित्त धैह्य अत्यंत हे चंचल खः । उकेसनं धर्मकर्म स्थिर जुया च्वने मफुह्य जुया च्वन । यानागु कार्य पूर्ण मजुवं- फाता पुलाः म्येगुहे चित्त जूवने यो, तसर्थ प्रतिज्ञा छगून अवश्यं बलाक्येमाः' धका न्ह्यागु धर्मकार्य यासानं चित्त फाता पुलेमफेक प्रतिज्ञा यानाः, अधिष्ठान=प्रतिज्ञा पारमिता पूर्णयाना विज्यात ।

(९) मैत्री पारमिता

वस्पोल बोधिसत्त्वं म्येगुनं विचार यानाः बिज्यात कि—'बोधिज्ञान प्राप्त याय्त्- समदर्शी नं ज्वीमाःगु खः । मैत्री भावद्वारा सकल प्राणीपित- उच्च-नीच यागु भाव मतसें- प्राणीमात्र यात अखण्ड प्रेम पूर्वक मैत्री भाव याःसा हे जक- बोधिज्ञान प्राप्त ज्वीगु कार्यस पूर्ण सहायता बल्लाई' धका- माखां खाचातेत प्रेमपूर्वक थःगु

(५)

पुष्पति तोपुया रक्षायाणा तैथें वस्पोल बोधिसत्त्वं-- थःगु
मैत्री चित्त फैले यानाः— दयाच्चक प्राणीपित प्रेमपूर्वक
रक्षायाणा मैत्री पारमिता पूर्णायाना बिज्यात ।

(१०) उपेक्षा पारमिता

अन्तिम पारमिता उपेक्षा खः, वस्पोल बोधिसत्त्वं
उपेक्षा पारमिता पूर्ण याय्या निंति-- सुखे दुखे जकमखु
हरेक विषयले मध्यस्थ भावं विचार याना बिज्यात । यो
मयो धैरु भावयात स्मेतं-- थोनं मखु, मयो नं मखुगु
उपेक्षा भावगु चर्या यासे उपेक्षा पारमिता पूर्ण याता
बिज्यात । खंगु, ताःगु, नंता गु, सवाथूगु, क्वाः, ख्वाउँ,
छाः, नायु, अनुभव जूगु व लुयावोगु कल्पना, छुकेसहे-
राग, द्वेष, मोह, उत्पन्न मज्जीक अभ्यास यासे-- उपेक्षा
पारमिता पूर्ण यानाबिज्यात ।

गाथा

दानं शीलं च नेक्खम्मं, पञ्चा वीरियं च पंचमं ।

खन्ति सच्च मधिद्वानं, मेत्तुप्पेक्खाति मे दस ॥

अर्थ

दान व शील नैष्कर्म्य, प्रज्ञा वीर्य व पंचम ।

दानित सत्य अधिष्ठान, मैत्र्युपेक्षा श्वहे भित्ता ॥

(६)

थुजोगु प्रकारं वस्पोल बोधिसत्त्वं पंच महापरि-
त्याग युक्त भिक्ता पारमिता पूर्ण याय्या निति—भौतिक
शारीरिक व मानसिक मध्ये-- जि-जिगु धैगु भावना दतलें
हे- माःमाःपित माक्व माक्व, धाःधाःपित- धाःधाःगु दान
विया, शील पालन यांना, जन्म पत्तिकं प्रवजित जुया,
प्रज्ञाज्ञान अन्वेषण यांना, आलसि यात त्याका, चान्ति-
वादी जुया, सत्य पालन यांना, अधिष्ठान बल्लाका, मैत्री
व उपेक्षो धका भिक्ता पारमिता या चर्या वस्पोलं प्यंगू
असंख्य व छगू लाख कल्प तक चर्या यांना तिनि वस्पोलं
बुद्धपद प्राप्त यांना बिज्यात । बुद्धत्व प्राप्त यांनाः, निर्वाण
मार्गया शासन चिरस्थायी याय्या नितिं भिक्षु संघ
स्थापना यांनाः, जगत हित ज्वीगु ज्ञानया भण्डार
स्थापना यांना थका बिज्यात ।

बुद्धत्व प्राप्त ज्वीगु—दशपारमिता धैगु बोधिचर्या
तद्धंगु जुया निति महायान स्वः । बुद्ध जुयाली वस्पोलं
स्थापना यांना बिज्यागु निर्वाण मार्गे— बुद्धया शिष्य जू
वंपि— श्रावक यान स्वः ।

बोधिसत्त्व ज्वीगु ज्ञानया पुसा नं करुणा हे स्वः ।
दानादि शील पालन याय्यामाःगु विधिया दुश्यो नं करुणा
हे स्वः । शान्तिपद लाईगु चर्याया मूल नं करुणा हे स्वः ।

बुद्धपद लानाली ४५ दं तक पैदल चाःचाःउला धर्म
 प्रचार याना बिज्यागुया मूल कारणनं करुणा हे खः । कर्म
 सुधार यायूगुया उपाय नं करुणा हे खः । श्रावक यानया
 भिन्नु भिन्नुनी, उपासक, उपासिकापिसं याय्माःगु चर्याया
 मूल नं करुणा हे खः ।

प्राणीया उपरे करुणा मदुगु धर्म यात, आर्यपिसं
 धर्म मधाः ।

धुलि भितापारभिता

बोधिचर्याया संचिप्त

वर्णन

ववचाल

सयके माःगु

लोके प्यता प्रकारया धर्म दु ।

१ लोक धर्म, समाज धर्म, कुल धर्म, श्रद्धा धर्म ।

लोक धर्म —

लोके जनतापिसं मानेयाना च्वंगु धर्म, थमं नं माने याय्गु आवश्यक जुया च्वनी । गुकियात माने मयाय्वं— लोके हिनाम् जुई । उकेयात 'लोक धर्म' धाई ।

समाज धर्म

समाज धर्म धाइगु हे जातिय धर्म खः । थःथःगु समाजे याय्मागु नियम्, जात रक्षा याय्गु मूल उद्देश्य कया अनेक प्रकारया निति नियम् माने याय् माःगु दु । गुगु नियम् यात उलंघन यात धासा— जातं बाहिक याई वा प्रायश्चित् याय्माली, उकेयात 'समाज धर्म'

कुल धर्म

गृहस्थी पिसं— थःथःगु कुले याय्मागु नियम् ।

उकेयातहे— 'कुल+ऐन् = कुलैन्' धका धाई । गुगु—
कुले ऐन् माने मयाईह्य काय्मचा जन्म जुई; उह्य काय्
मचा यात—कुल+अंगार = कुलांगार धाई । अर्थात्—कुले
हाकुगु डाग लगे याह्य धाई, उकेयात कुल धर्म धाई ।

श्रद्धा धर्म

थुगु लोके सुख सम्पत्ति व परलोके स्वर्ग संपत्ति
प्राप्त याय्या निति दान, शील, भावना याय्गु, थुके यात
हे श्रद्धा धर्म धाई । संसारे सकलप्राणी पित्त माःगु— छगू
मात्र सुख ख । सुख प्राप्त याय्या निति— सुनानं धाय्
भोक, करं याय्गु मखु थःगु विचारं थहरे याना—दुर्गती
खना ग्याना, धर्म यासा जक सुखया भागो उवी दई धका
थ्वीका याय्गु धर्म यात—श्रद्धाधर्म धाई ।

स्वर्ग सुख स्वयानं उत्तमगु जन्म मरणाया चक्रं
मुक्त जुइ दैगु धर्म, भगवान बुद्धं सर्वप्रथर मृगदावने
पंचवर्गीय पित्त उपदेश याना बिज्यागु— 'निर्वाण मार्ग
खः ।

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

पालि

मग्गानट्ठङ्गिको सेट्ठो सच्चानं चतुरोपदा ।
विरागो सेट्ठो धम्मनं द्विपदानञ्च चक्खुमा ॥

अर्थ

मार्ग मध्ये श्रेष्ठगु अष्टांगमार्गं स्वः, सत्य मध्ये
श्रेष्ठगु चतुरार्यं सत्य स्वः, धर्ममध्ये श्रेष्ठगु बैराग स्वः,
मनुष्य मध्ये श्रेष्ठह्य ज्ञान चक्षु दुह्य बुद्ध स्वः ।

एसो व मग्गो नत्थञ्जो दस्सनस्स विसुद्धिया ।

एवं हि तुम्हे पटिपज्जथ मारस्सेतं पमोहनं ॥

अर्थ

दर्शन ज्ञान विशुद्धि प्रकारं श्वीकेगु मार्गं श्वहे
स्वः मेगु मखु, छिमिसं श्वहे धर्माचरणाया । मार हते-
यायूगु मार्गं श्वहे स्वः ।

निर्वाण मार्ग

भगवान बुद्ध ऋषिपतन मृग दावने-पञ्चवर्गीय

न्याह्य भिक्षुपित उपदेश याना बिज्यागु निर्वाण मार्ग श्वहे
अष्टांगिक मार्ग खः ।

अष्टांगिक मार्ग

सम्मादिट्ठि, सम्मा संकप्पो, सम्मा वाचा, सम्मा
कम्मंतो, सम्मा आजिवो, सम्मा वायामो, सम्मासति,
सम्मा समाधि ।

अष्टांगिक मार्ग मध्ये प्रथम अंग—सम्मादिट्ठि
खः, सम्मादिट्ठि धैगु—चतुरार्य सत्य ज्ञान यथार्थ ज्वीक
खंकेगु यात धोई ।

अष्टांग मार्ग उपदेश याय् न्ह्यो भगवान बुद्ध
थथे आज्ञाजुया बिज्यात—

भो भिक्षुपि ! प्रवजित पिसं— ख्येले मदुगु मार्ग
निगु त्याग याय् योग्य जू । छुछु निगू धाःसा— पंचकाम-
रसे सुख विलास याय्गु छगू, शरीरं फय् मफय्क कष्ट
नया धर्म याय्गु छगू । श्व निगू—हीन, ग्राम्य, पृथक्जन
पिसं सेवन याइगु, अनार्य, अनर्थज्वीगु खः ।

थुजागु भ्रम मार्ग निगू निख्य चीका दथुयागु
मध्यम मार्ग जि ल्वीका काय् धुन, वहे मध्यम मार्ग
छिमित कनेत्यना न्यो” धका भगवान बुद्ध अष्टाङ्ग
पूर्णागु धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात ।

(१) समादिष्टि ४तः

‘सम्यक्दृष्टि’ चतुरार्य सत्य ज्ञान यात यथार्थ
ज्वीगु नुगः मिखां खंकेगु खः । चतुरार्य सत्य धैगु—दुःख
आर्य सत्य, दुःख समुदय आर्य सत्य, दुःख निरोध आर्य-
सत्य, दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य खः ।

दुःख आर्यसत्य ८ ता

‘दुःख आर्यसत्य’ छुकेयात धाइ धासा— जन्म
ज्वीगु दुःख, बृद्धा ज्वीगु दुःख, व्याधि दुःख व मरण दुःख
अप्रियपि नाप व्हना च्वनेगु दुःख, प्रियपि नाप बाया
च्वनेगु दुःख, इच्छा अपूर्णा ज्वीगु नं दुःख, संचिप्ता—पंच
उपादान स्कन्ध हे दुःख ।

दुःख समुदय आयसत्य ३ ता

‘दुःख समुदय’ धैगु— दुःख ज्वीगु कारणा दुगु
खः । व कारणा छु धाःसा— तृष्णा खः । काम तृष्णा,
भव तृष्णा, विभव तृष्णा धका स्वता प्रकारया तृष्णा हे
दुःखया मूल कारणा खः ।

‘काम तृष्णा’ धैगु— पंचकाम गुणे सुख विलास
याय्गु तृष्णा खः ।

‘भवतृष्णा’ धैगु— पुनर्जन्म यागु तृष्णा खः ।

‘विभव तृष्णा’ धैगु— तृष्णा दयकं दयकं न
पुनर्जन्म विश्वास मयाइगु तृष्णा खः ।

दुःख निरोध आर्यसत्य २ ता

स्वंगुगु आर्यसत्य खः— दुःख निरोध । दुःख
निरोधया अर्थखः निर्वाण । सउपादिसेस निर्माण व अनु-
पादिसेस निर्वाण धका निता दु ।

सउपादिसेस निर्वाण धैगु— पंचस्कन्ध दनि क्लेश
मदेधुकुःगु यात धाई ।

अनुपादिसेस निर्वाण धैगु— पंचस्कन्ध न क्लेशनं
मदेधुकुःगु यात धाई ।

दुःख निरोध गामिनी पतिपदा आर्यसत्य

दुःख निरोध ज्वीगु उपाय दुगुनं सत्यं खः । व
उपाय छु धाःसा, थवहे आर्य अष्टांगिक मार्ग खः ।

(२) सस्मासंकप्पो ३ ता

सम्यक संकल्प धैगु स्वता दु यथाः— निक्खम-
संकप्पो, अव्यापाद संकप्पो, व अविहिंसा संकप्पो,

‘निक्खम संकप्पो’=पंचकाम विषयं प्यहाँ वनेगु
संकल्प; ‘अव्यापाद संकप्पो’= स्वैतं इष्ण्या मयायगु संकल्प
‘अविहिंसा संकप्पो’= प्राणीपित दुःख मबीगु संकल्प ।

(१७)

‘नैष्कर्म्य संकल्प’ दय्के यात—अशुभ भावना
याय्माः । ‘अव्यापाद संकल्प’ पूर्ण याय्त्—मैत्री भावना
याय्माः । ‘अविहिंसा संकल्प’ सफल याय्त्—करुणा
वन्त ज्वीमाः ।

(३) सम्मा बोचा ४ ता

‘सम्यक् वाक्य’ धैगु—मिथ्या मल्हाय्गु, चुगलि
मयाय्दु, स्वैतं कडा वचन मल्हाय्गु व निरर्थक=व्यले
मदुगु खं मल्हाय्गु ।

(४) सम्मा कम्मन्तो ३ ता

‘सम्यक् कर्मान्त’ धैगु—प्राणीहिंसा मयाय्गु,
स्वैगु पदार्थ मबीक मकाय्गु, व्यभिचार मयाय्गु ।

(५) सम्मा आजीवो १ ता

‘सम्यक् आजीव’ धैगु—थःगु जीवन छगू हनेया
निति—पापकर्म मयासे शुद्धगु प्रकारं ज्या याना नय्गु ।

(६) सम्मा बोयामो ४ ता

‘सम्यक् व्यायाम’ धैगु उत्पन्न ज्वी धुंकःगु अकु-
शल—मदय्का व्हेगुली कोशिस याय्गु, उत्पन्न मज्जुनिगु
अकुशल—उत्पन्न मयाय्गुया लागी कोशिस याय्गु, पुण्य

देकेत कोशिस याय्गु, देधुंकःगु पुण्य बृद्धिया निति कोशिस याय्गु ।

उत्पन्न ज्वी धुंकःगु अकुशल मदेका व्वेत-सहन-शील व क्षमावन्त ज्वीमाः, अकुशलं वचे ज्वीत-^{*} चतुर ब्रह्म विहार यागु चर्या याय्माः ।

मदुनिगु पुण्य दय्केत- 'थमं यानागु कर्मया फल थमतुं भोग मयासे मगा' धका दुःखं मुक्त ज्वीगु कामना यासे- सत्वप्राणी पिनि उपरे करुणा युक्तगु दान, शील, भावना याय्गु ।

देधुंकःगु पुण्य बृद्धि ज्वीकेत-थमं यानागु कुशल धर्मया वणन मयाय्गु व स्वात्तु स्वां नित्य दान, शील, भावना यानावं च्वनेगु ।

(७) सम्मासति ४ ता

'सम्यक् स्मृति' धैगु- कायानुपस्सना, वेदनानु पस्सना, चित्तानु पस्सना व धम्मानु पस्सना धका प्यता दु ।

(१) कायानु पस्सना ६ ता

उके कायानु पस्सना धैगु- शरीरे दुगु अबयव
व शरीर यागु प्रत्येक अवस्थास स्मृति देका चवनेगु ।
यथाः— आणापाणा, इर्यापथ, सम्प्रजन्य, प्रतिकुल- मन-
सिकार, धातु मनसिकार व सिवत्थिकाय धका खुगु
प्रकारया चर्यास स्मृति देका चवनेगु ।

आणापाण

‘आणापाणा’ धैगु- आश्वास प्रश्वास खः । काये
कायानुपस्सना दर्शन याय्या निति न्हापां आणापाणा यागु
भावना द्वारा स्मृति साधना नि याय्माः ।

प्रथम आरम्भे त्रिकाय पारिशुद्धि नि आवश्यक
जुयाच्चन । काय, वाक व चित्त, अर्थात् त्रिकाय पारि-
शुद्धियाना तिनि—जंगले वना वा सिमा तःले वना, अथे
नं मखुसा शून्यगु छर्धे वनाः फेतुना, शरीर तप्यंक तया
आसन स्थिर यानाः न्हाय्या अग्रभागे होस तयाः श्वास
द्वहाँ प्यहाँ जुया च्वंगुलीस्मृति तयाः विचार याना
चवनेगु ।

(२०)

आणा पाणे प्यंगू श्रेणी द्

व श्वखः— गणना, फुस्सना, अनुबन्धना व
स्थापना खः ।

गणना

आश्वास प्रश्वास चलेजुया च्वंगु ल्याः खायगु ।
यथाः— द्रहाँ वया प्यहाँ वनेवं— १ ल्याः । थुगुहे प्रकारं
१ नसें— ५ तक ल्याः खायगु । हानं १ नसें ६ तक,
१ नसें— ७ तक, १ नसें— ८ तक, १ नसें— ९ तक,
१ नसें— १० तक, थुगु प्रकारं मद्रक ल्या तया श्वास
ल्हायगु ।

थये हे— १ नसें— १० तक थ्यनेवं (१) ल्याः
चित्तेगु । हानं १ नसें— १० तक थ्यनेवं (२) ल्याः चित्तेगु ।
थुगु प्रकारं फक्व साधना थायगु ।

श्वनं होस तयाः सीके माल कि— आश्वास
दुकायबले— शरीरे दुने गनतक चाया वनी— व नं
विचार थायां आश्वास प्रश्वास चले थाना च्वनेगु अस्थोस
याई ।

फुस्सना

द्रहाँ वो, प्यहाँ वं जुया च्वंगु श्वासं— शरीरे

दुने गन गन स्पर्श जू ? उके यात न बांलाक स्मृति तथा
स्वयंगु अभ्यास याई ।

अनुबन्धना

आश्वास प्रश्वास चले यायबले— गोथाय् स्पर्श
जूगु थमंस्यू, उके छगू हे थासे स्मृति तथा: श्वास चले
यायगु अभ्यास याई ।

गथे सिँक:मीं सिँ फाईबले—सिँ कःमीं—सिंयातः
कर्ति नया च्वंथाय् छथाय् हे जक होस तथा च्वनी ।
अथेहे अनुबन्धना धैगु नं—द्वहाँ प्यहाँ जुया च्वंगु श्वासं
स्पर्श जूगुथाय् मध्ये छथाय् जक स्पर्श जुया च्वंगुली स्मृति
तथा, फको भावना याना च्वनेगु । गबलें गबलें श्वासं
स्पर्श जूगु थाय् पयरे या:सां ज्यू । न्ह्याथाय् पयरे या:सां
छगू छगू थासे फक्व फक्व एकचित्त याना च्वनेगु
अभ्यास याई ।

ठपना

जब थाय पयरे याय्मोक छथाय् हे जक दृढ
जुया अचल जूया— स्पर्श एकाग्र ज्वीक स्मृति तथा च्वने
फई, उकेयात 'ठपना' धाई ।

आणा पाणायागु मूल आवश्यक

द्वहाँ वोगु आश्वास, प्यहाँ वंगु प्रश्वास स्वः ।
 उके ताःहाकःगु श्वास द्वहाँ वोसा— 'ताःहाकःगु आश्वास
 द्वहाँ वल' धका सियका च्वनी । ताःहाकःगु प्रश्वास प्यहाँ
 वंसा— 'ताःहाकःगु प्रश्वास प्यहाँवन' धका सियका च्वनी ।
 चिकि हाकःगु आश्वास द्वहाँ वोसा— 'चिकिहाकःगु
 आश्वास द्वहाँवल' धका सियका च्वनी । चिकिहाकःगु
 प्रश्वास प्यहाँ वंसा— 'चिकिहाकःगु प्रश्वास प्यहाँ वन'
 धका सियका च्वनी ।

शरीरे श्वास थ्यंथाय तक यागु अनुभव यायां
 आश्वास दुकायगु सय्कई । श्वास थ्यंथाय तक यागु
 अनुभव यायां प्रश्वास पित व्हेगु सय्कई ।

काय संस्कारयात शान्त यायां आश्वास दुकायगु अभ्यास
 याई । काय संस्कारयात शान्त यायां प्रश्वास पित व्हेगु
 अभ्यास याई ।

थुजोगु प्रकारं आणापाणा यागु भावना याना-
 यंकःलिस्य उकेहे चित्त सूक्ष्म जुयाः, क्रमशः विषययागु
 तर्कना मदया वनी । उलि जुयवं अनंली थःगु शरीरयागु
 शिरं नसें— पालितः थ्यंक व पालितः नसें शिर थ्यंक
 स्वीनिता प्रकारया क्वट्टास यागु भावना पाखे वनेगु ।

इरियापथ

वनेबले 'वनाचवना' धका सियका चवनी । दना
चवनेबले 'दना चवना' धका सियका चवनी । फेतुना चवने
बले 'फेतुना चवना' धका सियका चवनी । गोतुले बले
'गोतुला चवना' धका सियका चवनी । शारीरिक सम्बन्धी
इरियापथे छताहे तोमफीक होसयाना चवनेगु अभ्यास
याई ।

सम्प्रजन्य

न्ह्यज्यां वनेबले स्मृति तया चवनी, लिज्यां वने
बले नं । तप्यं न्ह्योने स्वयंबले स्मृति तया चवनी, जः
खः व्येक्वेक स्वयंबलेनं । लाहा केकुंकेगु व चक्कंकेगु
वखते स्मृति तया चवनीह्य जुई । संघाटि पात्र चीवर
धारणा यायंबले स्मृति तया चवनीह्य जुई । नय् बले,
त्वने बले, बाक्क थला नयंबले, पद्यया नेबले, सवाःकाय्
बले फुकेसनं स्मृति तया चवनीह्य जुई । दिशा, पेसाब
यायंबलेनं स्मृति तया चवनीह्य जुई । वने बले, दनेबले,
फेतुइबले, गोतुलेबले, दने बले, खंल्हाय् बले, चवनेबले
सुम्क चवने बले स्मृति तया चवनीह्य जुई । न्ह्यागु
अबस्थाय् नं विहोस मज्जीक स्मृति तया चवनीह्य जुई ।
गथे— फेः बैबले मत मसिके या निति पःखुया बचेयाई

अथेहे संसारिक विषय रूपी फेः वैबले— स्मृति रूपी लाहातं पःखुयाः, चर्यारूपी मत यात बचेयाई ।

प्रतिकूल भनसिकार

३२ ता प्रकारया क्वट्टास यागु भावना यायगु ।
अर्थात् थःगु शरीरे दुगु अवयव मनं खंका—लुमंका घृणा
उत्पन्न ज्वीगु । न्ह्याथेहे बांलाःह्य जुसां, माया लगेजूह्य
जुसां— शरीरे दुने दया च्वंगु पदार्थ=केशा, लोमादि
३२ ता क्वट्टास यात छता छता लुमंका भावना याई
कि— शिर यागु केश लुमंका विचार याई— ‘ध्वनं
नित्यगुमखु जि धैथे दुगु मखु । केवल दुःखयागु पुंजजक
खः’ धका भावना याई । अथेहे शरीरे दयाच्वंगु चिमिशं
नं, लुसि, दन्त, छर्चेगु, मंस, सेंप्वाञ्, क्वें, श्यो, जलश्यें,
श्यें, नुगःश्यें, पिलि, अपि, स्वैं, तःपुगु आंद्रा, चिकि-
पुगु आंद्रा, पक्वासय, मलासय, न्ह्यपु, पित्त, यी, न्ह्य,
हि चःति, चिकं ख्वभि, दाः, खै, न्हि, राल्; मूत्र,
इत्यादि छुं हे नित्यगु मखु; जिगु अधिने मदु, केवल दुःख
यागु पुंज मात्र खः’ धका भावना याई ।

उक्तानुसारं ३२ ता कोट्टासं यात उह्ययोगीं
थुजागु प्रकारं खंके कि— गथे— सकतां त्वाक
ज्यागु थले स्वैह्य व्यक्ति— थ्व कःति थ्व मुस्या थ्व केगु

ध्व माय, ध्व चना, धका धाई थ— उक्त भावना
याह्वा योगीं नं थःगु शरीरे दुने दया च्वंगु अवयव यात
विचाः यानाः—ध्व श्ये, ध्व स्वं, धका—छता छता याना
अवयव यात विचार चत्तुं स्वया धाई। गुह्य योगीं
३२ निता कोट्टास यागु भावना यानाः थःगु शरीरे थःतः
तु घृणा जुयावई; ययापुसे च्वंगु छताहे खनीमखु, अन
व योगी यात विरक्त जुया वई।

पृष्ठ संख्या २५ नसें ३२ तक पृष्ठ ल्या द्वा मदया
च्वंगु खः। खँयागु सिलसिला मिले जुयाहे च्वंगुहे दु।

थःगु शरीरे शिरं नसें— पालितः थ्यंक दया
च्वंगु पृथ्वी, आप, तेज, वायो धका चतुर्महा भूत यात
अलग अलग छुते याना भावना याई। थुलि पृथ्वी,
थुलि आप, थुलि तेज, थुलि वायो' धका।

पृथ्वी धातु २० ता, आप धातु १२ ता, तेज
धातु ४ ता, वायो धातु ६ ता धका।

शिरयागु केशं नसें— न्ह्यपु तक—२० ता यात

पृथ्वी धातु धाई । पित्तं नसें—मूत्र तक १२ ता यात
आप धातु धाई ।

तेजधातु ४ ता

‘संतप्त तेजो धातु, परिपाचक तेज धातु, जीर्ण
तेजो धातु व परिदहन तेजो धातु’ धका प्यता जुल ।

बायो धातु ६ ता

उद्धवायु = धका: वैगु, अधोवायु = वायु त्याग
ज्वीगु, उदर वायु, कोट्ठांस वायु, अंग मंगानुसारी वायु,
आश्वास प्रश्वास बायु’ धका ६ ता जुल ।

पृथ्वी २० ता, आप १२ ता, तेज ४ ता, बायो
६ ता, जमा ४२ ता यातः भावना द्वारा छुटे याना
स्वई ।

सिवट्टिक १० ता

(१) प्राणी सिनालो छन्हु देधुंकःगु, निन्हु देधुं-
कःगु, स्वन्हु दे धुंकःगु, मृतक शरीर धारे जुयाः, वंचुसे
ज्वनाः, नवेक ध्वगिना ज्वने धुंकःगु स्वयाः वा लुमंका,

‘थ्व जिगु शरीर नं उजागुहे अवस्था ज्वीतिनिगु खः, थ्व स्वभाव धर्मयात सुनानं हे मज्जीके फैगु मखु’ धका यथार्थ रूप भावना याई ।

(२) स्मशाने वाञ्छया तःगु मृतक शरीर यात को, धों इमा, खिचा, गिद्धादि जन्तु तसें नया च्वंगु स्वयाः वा मने ल्वीकाः थःगु शरीरे घटे याना स्वई कि— ‘जिनं अथेहे ज्वीतिनि खनी, थ्व स्वभाव धर्म यात सुनानं हे मज्जीके फैगु मखु’ धका— भावना याई ।

(३) स्मशाने वाञ्छया तःगु मृतक शरीर, धों; खिचां ने धुंका ल्यंगु— ला, हि, चिच्चाः दनाः सेंप्वाचं चिनातःगु स्वयाः वा मने ल्वीकाः— ‘जिनं अथेहे ज्वी तिनिगु खः । थ्व स्वभाव धर्मयात मज्जीके सुनानं हे फैमखु’ धका भावना याई ।

(४) स्मशाने वाञ्छया तःगु मृतक शरीर—ला मदयाः हि किना च्वंगु, सेंप्वाच् खने दया च्वंगु स्वया वा मने ल्वीका, ‘जिनं अथेहे मजुसें तौतै मखु,

ध्व स्वभाब धर्म मज्जीकेगु सुयां शक्ति दैगु मखु' धका भावना याई ।

(५) स्मशाने वांछया तःगु मृतक शरीर— ला हि रहितजुया सेंपवाज् सहितगु, कंकाल जक बाकि जुया च्वंगु स्वयाः वा मनेल्वीकाः 'जिनं थयेहे ज्वीतिनिगु खः, थुके यात मज्जीके सुनानं हे फैगु मखु' धका भावना याई ।

(६) स्मशाने वांछया तःगु मृतक शरीर— सेंपवाज् नं रहित जुयाः— कपालि छखे, बपिक्वे छखे, लाहायागु क्वे छखे, तुतियागु क्वे छखे, दुग क्वे छखे जुयाः, शरीरयागु क्वे फुकहे उख्यलाः थुख्यालाः मदेका चिच्चा दना च्वंगु स्वया वा मने ल्वीकाः 'जिनं थयेहे मज्जीमखु, थुजागुलि बचे ज्वीगु उपाय स्वैके दुगु मखु' धका भावना याई ।

(७) स्मशाने वांछया तःगु मृतक शरीर यागु क्वे चिच्चा दनानं भौकंक गनाः, संखर्थे त्वैसे च्वना च्वंगु क्वे यात स्वया— 'जिगु ध्व शरीर नं वथेहे ज्वी-

तिनि, श्व स्वभाव धर्मयात् सुनानं हे मज्जीके फैमखु'
धका भावन। याई।

(८) बहे क्वे नं किल नयाः भ्वाभ जुयाः, कीप्वाः
जक जुया च्वंगु क्वे स्वया वा मने ल्वीका 'श्व जिगु
शरीर नं अथेहे ज्वीतिनि. मज्जीके सुनानं हे फैमखु' धका
भावन याई।

(९) वहे भ्वाभःगु क्वेनं चूर्णं विचूर्णं जुयाः—
च्वंगु स्वया.— 'छन्हु श्व जिगु शरीर नं अथेहे मज्जुसे
तोतैमखु' धका भावना याई।

(१०) व चूर्णं विचूर्णं जुया च्वंगु क्वे यागु धूः
नं अनवं थनवं मदेक च्वया वंगु स्वयाः— 'हाय दुःख,
थुजोगु प्रकारं अनित्य जुया वनिगु शरीर यातः छु ममता
याय्गु?, संसारे प्राणीमात्रया श्वहे दशा ज्वीतिनि
अवश्यं, श्व स्वभाव धर्म' वचे ज्वी फुपि सुंहे दुगु मखु,
सुनानं वचे याय्फैगुनं मखु, छाया धासा— संसारे उत्पन्न
जुक्व प्राणी वा अप्राणी विनाश जुया वनीगु स्वभाव—धर्म
ख.' धका थःगु शरीर थ्यंकं घटे याना स्वई। स्वयाः—
अनित्य दुःख, अनात्मा धैगु बिदर्शन बोध जुयाः— संसारे

छु पदार्थे नं राग मदया वनी; राग मदुहया चित्ते—
 क्रोध नं दै मखुत, क्रोध मदुहया चित्ते— मोहं तोप्वी
 फैमखुत ।

शुक्ति सिवट्टिक जुळ

(कायानु पस्सना सिधले)

(२) आ थनंली वेदनानु पस्सना ९ता

सुख वेदना. दुःख वेदना, उपेक्षा वेदना, धका थ्व
 स्वता । हानं सामिस सुख वेदना, निरामिस सुख वेदना—
 थ्व निता । हानं सामिस दुःख वेदना, निरामिस दुःख
 वेदना' धका निता । हानं सामिस उपेक्षा वेदना, निरा-

'वेदना' धैगु अनुभव खः । 'सामिस' धैगु— योगु खः ।
 'निरामिस' धैगु—मयोगु खः । 'उपेक्षा' धैगु—नदुःख, नसुख खः ।

मिस उपेक्षा वेदना' धका निता । जमा गुता प्रकारया
वेदनायात स्मृतितया भावना याई ।

(३) चित्तानु पस्सना १६ ता

थःगु मती— राग चित्त ज्वीबले— 'राग चित्त
उत्पन्न जुल' धका सियका च्वनी । अराग चित्त ज्वीबले-
'अराग चित्त उत्पन्न जुल' धका सियका च्वनी ।

द्वेष चित्त ज्वीबले— 'द्वेषचित्त उत्पन्न जुल'
धका सियका च्वनी । अद्वेष चित्त ज्वीबले— 'अद्वेष चित्त
उत्पन्न जुल' धका सियका च्वनी ।

मोह चित्त ज्वीबले— 'मोह चित्त उत्पन्न जुल'
धका सियका च्वनी । अमोह चित्त ज्वीबले— 'अमोह
चित्त उत्पन्न जुल' धका सियका च्वनी ।

^१संक्षिप्त चित्त ज्वीबले— 'संक्षिप्तचित्त उत्पन्न
जुल' धका सियका च्वनी । ^२विक्षिप्त चित्त ज्वीबले—
'विक्षिप्त चित्त उत्पन्न जुल' धका सियका च्वनी ।

^३महानगु चित्त ज्वीबले— 'महानगु चित्त उत्पन्न जुल'

१ स्यान मृद्ध=आलसि । २ चञ्चल चित्त ।

३ रूपावचर व अरूपावचर

धका सियका च्वनी । ^४चिकिधंगु चित्त ज्वीबले—‘चिकि
धंगु चित्त उत्पन्न जुल’ धका सियका च्वनी ।

सउत्तर चित्त ज्वीबले— ^५‘सउत्तर चित्त उत्पन्न
जुल’ धका सियका च्वनी । ^६अनुत्तर चित्त ज्वीबले—
‘अनुत्तरचित्त उत्पन्न जुल’ धका सितका च्वनी ।

समाधिचित्त ज्वीबले— ‘समाधि चित्त उत्पन्न
जुल’ धका सियका च्वनी । समाधि मज्जुगु चित्त उत्पन्न
ज्वीबले— ‘समाधि मज्जुगु चित्त उत्पन्न जुल’ धका
सियका च्वनी ।

बिमुक्त ज्वीबले— ‘बिमुक्त चित्त उत्पन्न जुल’
धका सियका च्वनी । अविमुक्त चित्त ज्वीबले— ‘अवि-
मुक्त चित्त उत्पन्न जुल’ धका सियका च्वनी । इत्यादि
उत्पत्त जुक्व चित्त यात— यथार्थ रूपं सियका
च्वनी ।

थुलि चित्तानु परसना जुल ।

४ कामावचर चित्त

५ रूपावचर चित्त ।

६ अरूपावचर चित्त ।

(४) धम्मानु पस्सना ५ ता

१ पञ्चनी^१वरणा, २ पंचुप्पादानक्खन्धा, ३ खुता आयतन, ४ न्हेगू बोज्झंग, व ५ प्यता आर्यसत्थ, थ्व न्याता धर्म यात, यथार्थ रूपं सियका भावना याई ।

(१) 'पंचनीवरणा' धैगु— ^२कामच्छन्द नीवरणा, ^३व्यापाद नीवरणा, ^४उद्धच्च कुकुच्च नीवरणा, ^५थिनमिद्ध-नीवरणा व ^६विचिकिच्छा नीवरणा ।

(२) 'पंचुप्पादानक्खन्धा' धैगु— रूप उपादान-स्कन्ध, वेदना उपादान स्कन्ध, संज्ञा उपादान स्कन्ध; सस्कार उपादान स्कन्ध, विज्ञान उपादान स्कन्ध ।

(३) 'छः आयतन' धैगु— चक्षु आयतन, श्रोत-आयतन, घ्राण आयतन, जिह्वा आयतन, काय आयतन, मनो आयतन ।

(४) 'न्हेगू बोज्झंग' धैगु— स्मृति संबोध्यंग, धर्मविचत्त संबोध्यंग, वीर्य संबोध्यंग, प्रीति संबोध्यंग,

१ नीवरण=निर्वाण मार्गे बाधा । २ पंच कामगुणे इच्छा
३ गुप्त क्रोध, ४ चंचलता, ५ आलसि, ६ शंसय ।

प्रसव्धि संबोध्यंग, समाधि संबोध्यंग, व उपेक्षा
संबोध्यंग ।

(५) 'प्यता आर्य सत्य' धैगु- चतुरार्य सत्य खः ।

थुलि धम्मानु पस्सनः जुल ।

(६) सम्मा समाधि ४ ता

समाधान जूगु चित्त. अर्थात् एकाग्र जूगु चित्त
यात- समाधि धाई ।

क्रम

१ वितर्क, विचार, प्रीति, सुखएकाग्रता ॥

२ विचार, प्रीति, सुखएकाग्रता ॥

३ प्रीति, सुखएकाग्रता ॥

४ सुखएकाग्रता ॥

थुलि सम्मा समाधि जुल

(४३)

निर्वाण मार्ग— च्यागू अंगं युक्त जुया च्वंगु
अष्टांगिक मार्गया परिभाषा थुलि जुल ।

क्वचाल

महाप्रज्ञा

धैगु

विदर्शन ज्ञान ख ।

विदर्शन धैगु— नुगः मिखां स्वेमागु—दियासलाईले
अग्नि सुला च्वथें— विषयले सुलाच्वंगु— अनित्य, दुःख
व अनात्म धैगु— स्वभाव धर्म यात यथार्थ ज्वीक स्वेगु
चक्षु खः । वहे चक्षुयात— 'प्रज्ञाचक्षु' नं धाई ।

विदर्शन ज्ञान

अनित्य, दुःख, अनात्म, थ्व स्वता ज्ञान यात
संके मागु ।

अनित्य धैगु छु धासा— फुनावनीगु, श्यनावनीगु,
सिनावनीगु, मदयावनीगु, तनावनीगु, हिला वनीगु, बाया

वनोगु, थव फुकं अनित्य खः ।

दया वोगु-फुतावनी, भिना च्वंगु,- श्यनावनी,
जन्मजूपि- सितावनी, दयाच्वंगु- मदया वनी, सचेयाना
तप्रागु तनावनी, छथासं मचोसे = स्थिरं- छगू प्रकारं
मचोसैं हिलावनी, मिलेजूपि बायावनी । संसारे नित्य
जुयाः छुहे मचों, फुकहे परिवर्तनशील खः ।

दुःख

दुःख धका छुकेयात धाइ धोसा- संसार वासी
प्राणिपिनि-चित्ते-थःत योगु पदाथ छुहे अनित्य मजुसे
नित्य जुया च्वंगु जुसा सुख ज्वीगु खः, तर नित्य जुया
मचोंया निंति- दुःख जुया च्वन । अनित्य ज्वी योगु जूया
निंति- अनित्य मजुनि बले हे नं अनित्य ज्वी- धैगु भयं
दुःख जुया च्वनिगु जुयाच्वन । संसारे गत जन्म जुल
अन दुःख नं नापं हे लिना वया च्वन । जन्म जुसानसैं
थौथौ कन्हे कन्हे धांधां पुलां जुया वना च्वन, पुलां जुया
जीर्ण जुया वंगु यात हे 'बृद्ध जुल' धाइगु खः । जीर्ण
जुया वोलिसे हे सुखशान्ति धाय्गु दैमखुत, व्याधिया दुःखं
'आया आया' धया च्वने माली । न्ह्याक्व हे दुःख जुसां
मृत्यु ज्वीगु मयो, अथेनं मृत्यु मजुसैं तोतै मखु । तसर्थ

जन्म, जरा, व्याधि, मरणा = दुःख धाःगु खः । उलिजक मखु, प्रिय नाप बाय् मालिगु नं दुःख, अप्रिय नाप व्हना च्वने मालिगु नं चिकिचोगु दुःख मखु । थ्व संसारे इच्छा यानार्थे गवर्ले हे जूगु मखु; उपरोक्त वर्णन फुकहे इच्छाया विरुद्ध जूया निंति— दुःख जुया च्वंगु खः । आखिरे संक्षिप्त हिसापं पंचउपादानस्कन्ध घाना च्वनेमाःगुहे दुःख खः ।

अनात्मा

संसारे अव्यात्म व बाह्ये छुं हे पदार्थ थःगु अधिने मदु, छाया धाःसा— अनित्य स्वभाव जुया निंति न थः धाय्गु दु, न थःगु धाय्गु हे दु । थःगु शरीर यात धातु छुते याना स्वत धाःसा चतुर्महाभूत धका प्यता दु, व नं थःगु अधिनं पिने खः । मेगु दु केवल तत्त्वमात्रगु । व छु धाःसा— चक्षु धाःतु, श्रोत धातु, घ्राण धातु, जिह्वा धातु, काय धातु, वर्न थःगु अधिने दुगुमखु । मेगु ६ ता विज्ञान दु, चक्षु विज्ञान, श्रोत विज्ञान, घ्राण विज्ञान, जिह्वा विज्ञान, काय विज्ञान, मनो विज्ञान । थ्वनं थःगु अधिने मदु । छुहे थःगु अधिने मदुगु जूया निंति अनात्मा धाःगु खः ।

थुलि अनात्मायागु खँ जुल

उक्त विदर्शन ज्ञान यथार्थ बोध ज्वीकेत न्हापां
शील परिशुद्ध ज्वीमाः शील परिशुद्ध धयागु— १ प्राति
मोक्ष संवर शील २, इन्द्रिय संवर शील, ३ पचय
सन्निस्सित शील, व ४ आजीव पारिशुद्धि शील । धव
प्यता शील परिशुद्ध रूपं पालन याय्माः ।

अर्थ

(१) प्रातिमोक्ष संवरशील धैगु— गृहस्थी पिनि
पंचशील, अष्टशील, दशशील । भिक्षुपिनि— २२७ गू
शील, ।

(२) इन्द्रिय संवर शील धैगु— चक्षु, श्रोत घ्राण,
जिह्वा, काय यात संवर याय्गु ।

(३) पचय् सन्निस्सित शील धैगु— नय्गु, पुनेगु,
चवनेगुली प्रत्यवेक्षणा = ज्ञानं विचार याना सेवन याय्गु ।

(४) आजीव पारिशुद्धि शील धैगु— सम्यक् रूपं
जीविका हनेगु ।

युलि यथार्थ रूपं परिशुद्ध ज्वीवं प्रज्ञा चक्षु प्राप्त
याय् फई । प्रज्ञा चक्षुं हे तिनि विदर्शन ज्ञान प्राप्त याय्
फई ।

विदर्शन ज्ञान प्राप्त जूहाया चित्ते — राग च्चने
 फई मखु । राग मदुहाया चित्त — संसारे भरोसा काय्
 योग्यगु छुंहे खनीमखु । थके दया च्चंग पंचस्कंध पिने
 यागु भौतिक पदार्थ मध्ये छताहे सारगु ल्वीके फईमखु ।
 दयाच्चक फुकंहे — अनित्य, दुःख व अनात्म हे जक
 खनी । माया ममता आदि सकतां हे स्वप्नवट बोध जुई ।
 अन तिनि महाशान्ति रस प्राप्त जूवनी ।

थुनि विदर्शन ज्ञान जुळ

निर्वाण मार्ग धैरुहे आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग खः ।
 अष्टाङ्गिक मार्ग तोताः, मेरु निर्वाण मार्ग दुर्गु मखु ।
 तसर्थ अष्टाङ्गिक मार्गयात हे निर्वाण मार्ग धाःगु खः ।

ध्वहे अष्टाङ्गिक मार्ग ज्ञान ध्वीकेया निति म्ये-
 म्येगु ग्रंथादि या आवश्यक जूगु खः । नत्र सारपूर्णगु
 दुद्धबचनया मूल ध्व हे च्यागु अंगं पूर्णगु मार्ग खः ।

निर्वाण प्रार्थी सजन व्यक्तिपिसं ध्व निर्वाण मार्ग
 सफूली कनातःगु उपदेशानुसार आचरण यात धाःसा—
 मार्ग फल प्राप्त मज्जीहे मखु । ध्व खँ भगवान बुद्धया
 सत वचन—नित्य स्मरणीय खः ।

महाप्रज्ञाया प्रकाशित सफू—

१ बुद्ध जीवनी भजन-		(हिन्दी भाषां)
२ स्वचित्त सुद्धिमार्ग	पद्य	(नेपाल भाषां)
३ बुद्धोपदेश भजन माला		(नेपाली भाषां)
४ अष्टादश लक्षणा	श्लोक	(नेपाल भाषां)
५ विरार्ग मार्ग	श्लोक	(नेपाल भाषां)
६ पालि भाषानुसार दलित विस्तर		(नेपाल भाषां)
७ अष्टादश लक्षणा व विराग मार्ग		(निकोगु संस्करण)
८ परमार्थ ज्ञान दर्शन-		(हस्त लिखित)
९ निर्वाण मार्ग		(नेपाल भाषां)
१० मैत्री भावना अनुवाद		(नेपाल भाषां)